

İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİLERE İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN YAKLAŞIM PRENSİPLERİ

**Prof. Dr. Erol BELĐİN
ÖĐr. Grv. Bilgehan BÖKE**

**Resimleyen: Emir GEÇ
Yayıma Hazırlayan: Őaban DEDE**

GİRİŞ:

- İnsanların düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine anlatabilme yeteneği, toplumsal yaşamın temelini oluşturur. Çocuk, çevresi ile kurduğu iletişim sayesinde içinde bulunduğu toplumun bir bireyi olur.
- * İşitme engelli çocuğun sahip olduğu engel, onun iletişim kurmasını zorlaştırır.
- * İşitme engelinden dolayı çocuk, yaşitlarına ulaşmayı başaramadığı zaman, onlar tarafından dışlanır.
- * Lisanı yeterince kullanamayan, çevresindekilerle konuşamayan çocuk, gerek yaşitları gerekse büyükleri ile anlaşabilmek için başka yollar bulmaya çabalar. Bu durum, işitme engelli çocuğun hiçbir zaman konuşamayaacağı anlamına gelmez.
Engel, erken teşhis edildiği ve uygun işitme cihazı kullanıldığı takdirde bu çocuklar da içinde yaşadığı toplumun lisanını öğrenebilmekte ve konuşabilmektedir.
- * Çocuk ancak taklit yolu ile tekrarlar yaparak lisanı öğrenir. Çevresindeki konuşmaları takip eden, söylenenleri taklit yolu ile tekrar eden çocuk lisanı kazanma sürecine girer. Yani lisanı öğrenmenin ilk şartı İŞİTME'dir.
- * İşitme, kulak tarafından sesin algılanmasıdır.
- * Sese tepki vermenin gelişim dönemleri, çocuğun motor (kas ve hareket) ve mental (zihinsel) gelişimi ile uyum içerisinde olur.
- * İlk önce, çocuk çevresindeki sesleri farketmeyi, yönünü tayin etmeyi ve belirlemeyi öğrenir, daha sonra sesler arasındaki ince farkların ayrımını yapar ve tanıdık sesleri hatırlamaya başlar. En son olarak da konuşma yeteneğini geliştirir.

SES NEDİR?

Ses, bir enerji kaynağından yayılan gaz, sıvı ve katı ortamlarda moleküllerin sıkışıp gevşemesi ile ortaya çıkan enerjidir. Sesin iki önemli özelliği, frekans ve şiddettir. Normal bir insan kulağı doğuştan, 20-20.000 Hz. (Hertz) frekanslar arasındaki sesleri duyabilecek kapasitededir. Günlük yaşamda en çok karşılaştığımız frekanslar, konuşma seslerini içine alan 250-6000 Hz.'lik frekanslardır. Bu alan içerisinde iletişimi en çok etkileyen (yani, konuşma seslerinin en yoğun olduğu) frekanslar ise 500-2000 Hz.'ler arasındadır. İşitme kayıplarının belirlenmesinde bu üç frekanstaki işitme eşikleri ortalaması alınır.

Desibel, Alexander Graham Bell'in ismine izafeten geliştirilmiş ses şiddeti birimidir. Ortamda bulunan ses ile, referans olarak belirlenmiş olan ses şiddetinin birbirine oranının logaritmik ifadesidir. Uzun matematiksel işlemlerle burada desibeli açıklamak yerine, günlük yaşamdan örnekler vererek anlatmak daha uygun olacaktır.

- 20-25 dB (desibel) Fısıltı ile konuşma,
- 50-70 dB Normal konuşma şiddeti,
- 70-85 dB Yüksek sesle bağırma,
- 90-100 dB Trafik gürültüsü,
- 120-150 dB Yakında bulunan jet motoru gürültüsü.

		F R E K A N S L A R							
		125	250	500	1000	2000	4000	8000	
SES ŞİDDETI (DESİBEL)	0								
	10		Fısıltı ile konuşma						
	20								
	30								
	40								
	50								
	60		Normal konuşma şiddeti						
	70								
	80		Yüksek sesle bağırma						
	90								
100		Trafik gürültüsü							
110									
120		Jet motoru gürültüsü Ağrı eşiği							
130		PRİMER KONUŞMA ALANI							

İŞİTME ENGELİ NEDİR?

İşitmenin gerçekleşebilmesi için;

- Ses'in olması,
- Bu sesin insan kulağının algılayacağı frekans ve şiddet sınırları içinde bulunması,
- Sesi algılayabilecek alıcı organın, yani kulağın olması,

- Sesin kulak içindeki yapılardan engellenmeden geçerek beyindeki işitme merkezine ulaşması, bu merkezde doğru algılanıp, yorumlanması gerekmektedir.

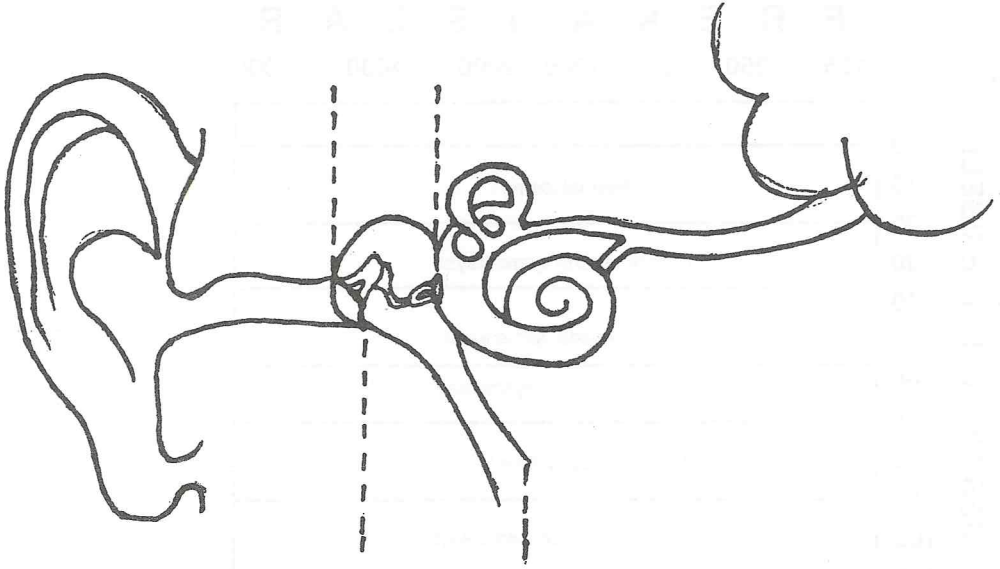
İşitme engelini daha iyi açıklayabilmek için kulağın anatomik yapısını kısaca gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Kulak, vücudumuzun en hassas yapılarından birisidir ve zararlı etkiler karşısında kolayca hasar görebilmektedir. Kulak üç temel bölümden oluşmuştur.

DIŞ KULAK; kulağın, kulak kepçesi, kulak kanalı ve kulak zarından oluşan kısmıdır.

ORTA KULAK; kulak zarından sonra başlayan kısımdır. Orta kulak içinde birbirleri ile temas halinde olan üç kemikcik (çekiç, örs, özenği) bulunmaktadır. Kemikciklerin ana görevi, kulak zarına gelen titreşimleri iç kulaktaki yapılara iletmektir.

İÇ KULAK; orta kulaktan sonra gelen kısımdır. İşitme ile ilgili sinir hücrelerinin bulunduğu bu kısım, kemikcikler aracılığı ile iletilen titreşimleri beyindeki işitme merkezine iletmekle görevlidir.

DIŞ KULAK

**ORTA
KULAK**

İÇ KULAK

Kulağın belirtilen bu üç yapısında, işitme sinirinde ya da beyindeki işitme merkezinde herhangi bir nedenden dolayı oluşacak olan hasar, işitme kaybına neden olmakta ve işitme engelini ortaya çıkarmaktadır.

İşitme engeli, çok hafif dereceden çok ileri derecelere kadar farklılıklar gösteren işitme yetersizliğidir. Diğer bir deyişle; bireyin işitme duyarlılığının, onun geli-

şim, uyum, özellikle de karşılıklı iletişimindeki görevlerini yeterince yerine getireme-
me halidir. İşitme engelinin derecesi ya da tipi ne olursa olsun, kişinin sadece lisan
ve konuşma gelişimini değil, zihin, sosyal ve duygusal gelişimini de etkilemektedir.

İşitme engeli, çok hafif dereceden çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilir.
Aşağıdaki sınıflama, 500-1000-2000 Hz. frekanslardaki işitme eşikleri ortalaması
esas alınarak elde edilen, çocuklardaki uluslararası standartları göstermektedir.

0-20 dB Normal işitme

21-35 dB Hafif derecede işitme kaybı

36-55 dB Orta derecede işitme kaybı

56-70 dB Orta-ileri derecede işitme kaybı

71-90 dB İleri derecede işitme kaybı

91 dB ve yukarısı Çok ileri derecede işitme kaybı

F R E K A N S L A R	
	125 250 500 1000 2000 4000 8000
0	
10	Normal işitme
20	
30	Hafif derecede işitme kaybı
40	
50	Orta derecede işitme kaybı
60	Orta-ileri derecede işitme kaybı
70	
80	İleri derecede işitme kaybı
90	
100	Çok ileri derecede işitme kaybı
110	

DERECELERİNE GÖRE İŞİTME KAYIPLARI

Hiç işitmesi olmadığını düşündüğünüz işitme engelli çocukta bile kalıntı bir işitme mevcuttur. Fakat bu işitme, onun konuşma ve işitmeye dayalı lisanı, dolayısıyla konuşmayı geliştirmesine yeterli olmamaktadır.

İŞİTME KAYBININ ORTAYA ÇIKARDIĞI ENGELLER VE YAKLAŞIM YÖNTEMLERİ

0-20 dB	NORMAL	Normal işitme sınırları içindedir.
21-35 dB	HAFİF	Konuşma seslerinin bazılarını duyabilme güçlüğü vardır. İşitme cihazının kullanılması ve okulda tercihli oturma gerekir.
36-55 dB	ORTA	Karşılıklı konuşmaları anlamada güçlük çeker. İşitme cihazı, işitme konuşma eğitimi ve okulda tercihli oturma gerekir.
56-70 dB	ORTA-İLERİ	İşitme cihazı olmadan karşılıklı konuşmaları izleyemez. Bireysel ve grup ile işitme-konuşma eğitimine alınmalıdır.
71-90 dB	İLERİ	Konuşma seslerini duyamaz. Sadece çevredeki şiddetli sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme konuşma eğitimi gereklidir.
91 dB üstü	ÇOK İLERİ	Çok yüksek şiddetteki sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme konuşma eğitimi gereklidir.

İŞİTME KAYIPLARININ SINIFLANDIRILMASI

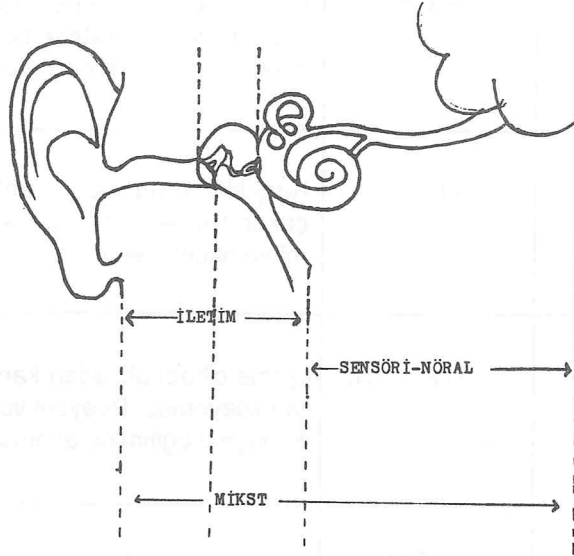
İşitme kayıplarını, kulakta işitme kaybını meydana getiren hastalığın yerine göre iki ana grupta toplayabiliriz.

- 1- İletim tipi işitme kaybı
- 2- Sensöri-nöral işitme kaybı

İLETİM TİPİ İŞİTME KAYIPLARI'nda hastalık dış kulaktan başlayıp, orta kulağa kadar uzanır. Bu tip kayıplarda, tıbbi ve cerrahi tedavi genellikle sonuç verir. Ancak, sonuç alınmadığı takdirde işitme cihazına gerek duyulabilir.

SENSÖRİ-NÖRAL İŞİTME KAYBI ise, koklea (iç kulak) ve kokleanın daha üst kısmını etkileyen hastalıkların meydana getirdiği işitme kayıplarıdır. Bu tip kayıplarda hasar iç kulakta veya iç kulaktan beyine sesleri ileten sinir sistemindedir. İç kulak tipi kayıplarda işitme ile birlikte konuşmayı anlama yeteneği de bozulur.

Ayrıca, iki temel işitme kaybı dışında, orta ve iç kulak hastalıklarının bir arada bulunduğu mikst (karışık) tip işitme kayıpları ile sadece beyindeki işitme merkezlerini etkileyen hastalıkların yol açtığı merkezi işitme kayıpları da vardır.

HASTALIĞIN YERİNE GÖRE İŞİTME KAYBININ TİPLERİ

İŞİTME KAYBININ NEDENLERİ

İşitme kaybının birçok nedeni vardır. Bazı çocuklar doğuştan işitme özürülü oldukları gibi, bazıları da sonradan çeşitli nedenlere bağlı olarak işitme özürülü olabilmektedir. İşitme kayıpları üç dönemde ortaya çıkabilir.

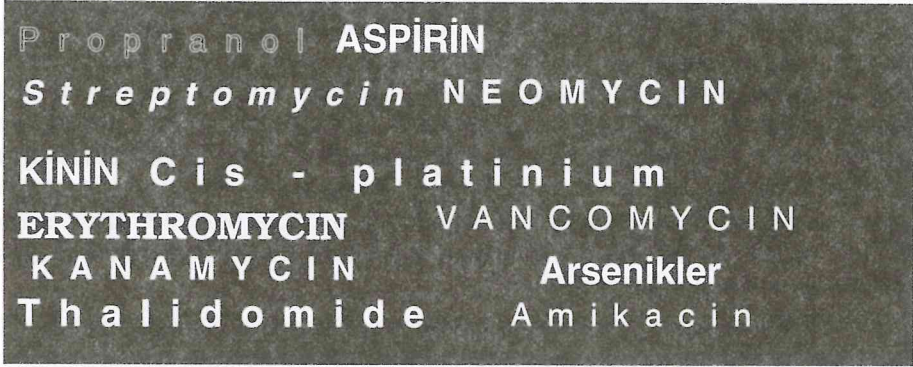
- 1- Doğum Öncesi Dönem
- 2- Doğum Anı
- 3- Doğum Sonrası Dönem

1- Doğum Öncesi Dönem; annenin hamileliği sırasında bebeği ve annenin sağlık durumunu kapsar. Bu dönemde,

- * Annenin hamileliği sırasında ototoksik ilaç (iç kulak ve işitme sinirinde tahribat yapan ve işitme kayıplarına neden olan ilaçlar) kullanması,

- * Annenin, rubella (kızamıkçık), kabakulak gibi hastalıklar geçirmesi. Özellikle hamilelik sırasında annenin geçirdiği kızamıkçık hamileliğin ilk üç ayında işitme kaybı açısından çok büyük risk taşımaktadır.

- * Annenin hamilelik döneminde röntgen çektirmesi,
- * Annenin sarılık geçirmesi,
- * Annenin sistemik hastalıkları (böbrek hastalığı, şeker hastalığı, kansızlık vb.)
- * Hamilelik sırasında geçirilen kazalar, çarpma ve yaralanmalar çocukta işitme kaybına neden olabilir.

2- Doğum Anı; doğumun nasıl gerçekleştiğine ilişkin özellikleri içerir.

- * Çocuğun kilosunun 1.500 gr.'dan az olması,
- * Kan uyuşmazlığı veya bilirubin seviyesinin patolojik değere ulaşması,
- * Çocuğun doğar doğmaz ağlamaması, boynuna kordon dolanması ve bu gibi nedenlerle oksijensiz kalması,
- * Doğum sırasında çocuğun kafa travması geçirmesi gibi durumlar, doğum anında meydana gelebilecek işitme kayıplarının nedenleridir.

3- Doğum Sonrası Dönem; çocuğun geçirdiği hastalıklar, kazalar ve gelişim dönemleri esastır.

- * Yüksek ateşli hastalık ve havale geçirmesi (Menenjit, kızamık, ensefalit, kabakulak, kızıl vb.),
- * Ototoksik ilaç kullanması,
- * Orta kulak iltihapları, allerjik hastalıklar,
- * İşitmesine zarar verecek şekilde kaza geçirmesi,

en önemli etkenlerdendir.

Tüm bu faktörlerin yanısıra, doğuştan dominant (başat) genetik bozukluklarla beraber seyreden işitme kayıpları yanında, akraba evliliklerinin ortaya çıkardığı resesif (çekinik) genetik kökenli işitme kayıpları da önemli bir yer tutmaktadır. Özellik-

le yurdumuzda işitme özürü çocukların en az %40'ının bu faktörden etkilendiği bilimsel çalışmalarımızda belirlenmiştir.

ERKEN TANININ ÖNEMİ

Çocuklarda motor (kas ve hareket), mental (zihinsel) ve sosyal gelişime paralel olarak gelişimini sürdüren işitme ve konuşma yeteneği, hayatın ilk aylarından itibaren çocuk için önemli bir fonksiyon özelliği kazanır. Normal olmayan bir işitme, konuşma gelişimini işitme kaybının derecesine ve tipine göre değişik ölçüde etkiler. Gelişmiş ülkelerde rutin olarak her yeni doğan çocuk için özel işitme testleri uygulanır. Böylece çocuğun işitme yeteneği doğduğu an belirlenir. Gerek koruyucu hekimlik, gerek rehabilitasyon kurumlarının yetersizliği, gerekse bölümler arası ilişkilerin yeterince düzenlenememesi, işitme kayıplı çocukların, tanı, tedavi ve rehabilitasyonunda gecikmelere neden olmaktadır.

Ülkemizde konunun üzerine gereği kadar eğilinmemiş, işitme kayıplı çocukların bir kısmı ilkokul çağına kadar bekletilmiştir. Konuşma gelişiminin hayatın üçüncü ayından sonra başladığı gözönüne alınırsa, bu süreden sonraya kalan tanı, tedavi ve rehabilitasyon açısından yetersiz kalacaktır. Halbuki eğitim prensiplerine göre, işitme cihazının, tanının konulduğu en küçük yaştan itibaren takılması gereklidir. Hafif derecedeki işitme kaybından, ileri derecedeki işitme kaybına kadar her türlü işitme kaybının zaman geçirilmeden tanımlanması ve rehabilitasyonu gereklidir.

Erken tanı ve rehabilitasyondaki gecikmeler, konuşma ve lisan becerilerinin gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Normal konuşma ve lisanın kazanıldığı yaşlar yaklaşık olarak üç aydan dört yaşa kadar olan devredir. Bu devrede, çok ileri derecedeki işitme kaybında bile, uygun işitme cihazı ve rehabilitasyonla konuşmanın kazanılması temin edilebilir. Erken tanı ve rehabilitasyon (işitme cihazının kullanılması ve işitsel eğitim) işitme özürü çocukların konuşma ve lisanı kazanmalarını büyük ölçüde gerçekleştirir.

Konuşma, iletişimin temel öğelerinden birisidir. Konuşmanın kazanılması için birinci şart, **İŞİTMENİN NORMAL OLMASIDIR**. İşitme, anlama, konuşma, okuma ve yazmaya dayalı iletişimin temelidir. Bu mekanizmada oluşan herhangi bir bozukluk, lisanın ve konuşmanın doğal yollarla öğrenilmesini engellemekte, dolayısıyla toplum için etkileşimde önemli rolü olan iletişim becerilerinin kazanılmasını güçleştirmektedir.

Konuşma seslerini algılamada güçlük çeken çocuk, konuşmayı öğrenmede de güçlük çekecektir. Konuşmayı öğrenememesi yalnızca iletişim kurmasını engellemekle kalmayacak, zihin, lisan, sosyal ve duygusal gelişim alanlarını da etkileyecektir.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUĞU NASIL TANİYABİLİRSİNİZ?

- * Konuşmanın öğrenilebilmesi, işitme duyusunun fonksiyonunu tam olarak yerine getirmesine bağlıdır. İşitme engelli bir çocukla artikülasyon bozuklukları konuşmanın akıcı olmaması gözlemlenebilir, konuşmada ritim, ton,

vurgulama özellikleri olmayabilir. Sesi doğal olmayabilir, çok yüksek ya da çok alçak ses tonu ile konuşabilir.

- * İşitme engelli çocuk konuşmaları değerlendirebilmekte güçlük çeker. Aynı şekilde kendi isteklerini, duygu ve düşüncelerini sözel olarak ifade edebilmekte güçlüklerle karşılaşmaktadır.
- * Öğretmenin söylediklerini dudak hareketlerinden anlayabilmek için öğretmeni yakından izler.
- * Kendisine yöneltilen sorulara anlamsız, yetersiz cevaplar verebilir, soruların devamlı tekrarlanmasını isteyebilir.
- * Dikkat edilen şeyleri yazmada güçlük çekebilir.
- * Verilen sözel emirlere uygun olmayan tepkiler verebilir, ya da ne istendiğini anlamamış görünebilir.
- * Farkına varmadan karşısındaki kişinin sözünü kesebilir.
- * İlkokul döneminde okuma güçlükleri, okuma sırasında kelime atlamaları olabilir.
- * Aşırı saldırganlık, hırçınlık gibi davranış problemleri gözlenebilir.
- * Dikkat süresi çok kısa olabilir.
- * Sosyal ilişkilerden kaçınabilir.
- * Tekrarlayan kulak ağrıları ve akıntıları olabilir.

Hafif ya da çok hafif derecedeki bir işitme kaybı ailenin gözünden kaçmış olabilir. Çünkü çocuk işitmediğini söyleyemeyecek ve kendisini diğer çocuklarla kıyaslama olanağı olmayacaktır. Böyle bir durumdaki çocuk, farkedilmeden ilkokula kadar gelebilir. Eğer, çocuktaki işitme kaybını farkederseniz, hemen aile ile görüşmeniz gerekmektedir. Çünkü çocuklardaki çok hafif bir işitme kaybı bile, çocuğun lisan yeteneğini ve iletişimini etkileyecektir. Bu nedenle çocuk, bir an önce işitme kaybının sebebine yönelik tedavi ya da rehabilitasyona yöneltilmelidir. Gerekli kişiler ve merkezlerle iletişimin sağlanması erken tanıyı kolaylaştıracak ve eğitim için gerekli olan çalışmaların başlatılmasında önemli bir rol oynayacaktır.

İşitme kaybının sebeplerine daha önce değinmiştik, dış kulak ya da orta kulaktaki herhangi bir hastalığın tedavisi tıbbi ya da cerrahidir. Bu tür hastalıklarda öncelikle ulaşılmaması amaçlanan, hastalığın giderilmesi olmalıdır. Tüm tedavi yöntemlerinden sonra çocukta işitme kaybı kalmışsa, ki bu hafif derecede bile olsa, **MUTLAKA İŞİTME CİHAZI KULLANMASI GEREKİR**. Eğer çocukta işitme kaybı iç kulağı ilgilendiriyorsa, **CİHAZ KULLANIMINA HEMEN GEÇİLMELİ, REHABİLİTASYONA EN ERKEN DEVREDE İŞİTME CİHAZI İLE BİRLİKTE BAŞLANMALIDIR**.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUĞUN KİŞİLİK GELİŞİMİ

Kişilik kavramının çocukta yaşamın ikinci ve üçüncü yılında gelişmeye başladığı, lisanın gelişimine ve eğitime çok sıkı bir şekilde bağlı olduğu bir gerçektir. Sınırlı bir çevrede büyüyen işitme engelli çocukların çoğunda sağlıklı iletişim kuramamala-

rı nedeni ile normal işiten çocuklara göre, kişiliklerinde düzensizlik ve uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Çok erken yaşlarda ise, genellikle yalnızlık belirtileri görülmektedir.

İşitme engelli çocuklar ailede, özellikle de kardeş ilişkilerinde yalnız kalabilirler. Anne ve babanın aşırı koruyucu tutum geliştirmeleri nedeni ile hem kardeşlerle uygun iletişimsel davranışlar geliştiremeyebilir, hem de çocukta bağımlılık gelişerek olumlu benlik kavramının gelişmesi engellenir. Bu ise, **İŞİTME ENGELLİ ÇOCUĞUN DİĞER İNSANLARLA İLETİŞİM KURMASINI DAHA ÇOK ZORLAŞTIRARAK TOPLUM TARAFINDAN REDDEDİLEN BİR BİREY OLARAK YETİŞMESİNE NEDEN OLABİLİR.**

İşitme engelli çocuklar bireysel özelliklerine göre farklı davranışlar gösterebilirler. Aynı, normal işiten çocukların tepkilerine benzer tepkiler göstererek ya geri çekilirler ya da saldırgan davranışlar gösterebilirler. İşitme engelli çocukların belirgin kişilik özellikleri yoktur. Bazısı sakin, bazısı hareketli, ılımlı, zeki veya düşük zeka düzeyi gibi görünüşler olabilir. Özellikle saldırganlık ve beceriksizlik gibi davranışlar, çocuğun çevresini son derece rahatsız ettiği için, çocuğun itilmesine ve kabul edilmemesine neden olmaktadır.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUĞA YAKLAŞIMDA TEMEL İLKELER

İşitme engelli çocuğa yardım planlanırken şu üç temel öge önem kazanmaktadır.

- 1- **Çocuk:** Unutulmaması gereken en önemli nokta işitme engelli çocuk öğrenen bir çocuktur ve her çocuk kendi bireyselliği içinde değerlendirilmelidir.
- 2- **Çocuğun Çevresi:** Çocuğun çevresi ev ve okul çevresi olarak bir bütün içinde ele alınmalıdır. Bu ise, öğretmenin motivasyonunun nasıl olacağını, öğretmenin kişiliğini, çocuğun bulunduğu toplumla ilgili bilgileri içermektedir.
- 3- **Amaçların Belirlenmesi:** Amaç ve hedeflerin hangi öğelerden meydana geldiği önemlidir. Eğitimde amaç, şunları içermelidir.
  - Normal konuşma ve lisanın kazandırılması,
  - Akademik yönden en üst düzeye ulaşılması,
  - Kişilik kavramının en iyi şekilde geliştirilmesi,
  - İşitme engelli bir çocuğun, hem normal işiten, hem de işitme engelli çocukla iletişiminin sağlanması.

EĞİTİMİN AMACI

ÖĞRENCİYİ BAĞIMSIZLIĞA KAVUŞTURMAKTIR.

İşitme engelli çocuklarda erken eğitim, kendine güveni, düşünce ve davranışlarda bağımsızlığı geliştirir. Düşünen, yapıcı olarak planlar yapabilen ve kendisi için birşeyler yaparak, kendini meşgul eden çocuk, bağımsızlık yolunda büyük bir adım atmış demektir.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE KULLANILAN TEKNİKLER

Model olma:

İşitme engelli çocuklar da normal çocuklar gibi yetişkin modellerini taklit etmeye eğilimlidirler ve gerçekten deneme-yanılma yolu ile duygularını, isteklerini doğru olarak ifade etmeyi öğrenirler.

UNUTULMAMALIDIR Kİ, ÖĞRETMENLERİN HER TÜRLÜ DAVRANIŞLARI, ÇOCUKLARIN KARAKTERLERİNE, KİŞİLİKLERİNE, DAVRANIŞLARINA, DÜNYA GÖRÜŞLERİNE ve İLETİŞİM YETENEKLERİNE ETKİ EDER.

Ödüllandirme:

Ödüllandirme sıklıkla gülümseme, okşama, bazı sözel ifadelerin kullanılması, yiyecek veya bazı sembollerin kullanılması ile olmalıdır.

İLKOKUL DÖNEMİNDE

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE ÇÖZÜM YOLU OLARAK ENTEGRASYONUN GEREKLİLİĞİ

Anne-babaların varlığı ve çocuklarına olan ilgileri onun temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. Okul, çocuğun gelişimi üzerine çok olumlu etkiler yapmaktadır. Herşeyden önce çocuk, arkadaşları arasında, yaşlıları arasında mutludur ve bu sosyal çevreyi çocuğun ev ortamında bulması olanaksızdır. Çocuğun okul dönemindeki yaşantısı, ilerideki hayatının başlangıcını meydana getireceği için, okullar çok önem kazanmaktadır. İlkokula başlayan çocuklar yaşlılarının toplumuna adım atmış ve bu toplumla da kaynaşmaya hazırdır. Bu, toplumsal alışverişe girmesinin başlangıcıdır.

Entegrasyon nedir?

Entegrasyon, özürülü çocukların normal gelişim gösteren yaşlıları ile normal sınıflarda eğitim ve öğretime özel bir şekilde kaynaştırılmasıdır. Kaynaştırma her düzeyde, okul öncesi dönemde başlayarak, daha ileri sınıflarda da devam etmelidir. Böyle bir ortamda işitme engelli çocuğun, avantajlarının yanısıra, normal işiten ço-

cuk engelli yaşıtları ile birlikte öğrenmek ve çalışmaktan sıkıntı çekmemekte ve birarada olmaktan hoşlanabilmektedir.

Entegrasyonun avantajları:

İşitme engelli çocuğun yaşıtları ile etkileşimi, çocuğun sosyal ilişkiye girmesini geliştirmekte ve bu nedenle diğer çocuklarla iletişim kurması için fırsatları arttırmaktadır. Entegrasyon ile, serbest oyun davranışları sırasında işitme engelli çocuklarda, diğer çocukların sosyal davranışlarını taklit etmelerinde artış gözlenmektedir. Serbest oyun ve sanat faaliyetleri işitme engelli ve normal işiten çocuklar arasında iletişimi beslemektedir.

İşitme engelli çocukların yaşıtlarına karşı yoğun bir şekilde etkileşimi başlatmaya ve devam ettirmeye ihtiyaçları vardır. Ayrıca, normal işiten çocuklara oranla öğretmenlerine yönelik etkileşimleri daha fazladır. Entegre eğitime yeni başlayan çocukta reddetme, pasiflik ya da saldırganlık gibi tepkiler gözlenebilir. Yine, normal işiten yaşıtları işitme engelli çocukla iletişimden kaçınılabilir. Eğitimcinin rolü bu noktada önem kazanmakta ve olumlu sosyal iletişim ortamları hazırlayarak başarı oranını arttırabilmektedir.

EĞİTİMDE İTİŞME CİHAZLARININ ÖNEMİ

İşitme kaybı, çocuklarda çok hafif dereceden çok ileri dereceye kadar olabilir. İşitme cihazı kullanan bütün çocuklarda işitme kaybı aynı derecede değildir. Bu nedenle çocuğa yaklaşımımız da buna uygun olmalıdır. Çok hafif derecedeki işitme kayıplı bir çocuğun lisan gelişimi ile ileri derecedeki işitme kayıplı çocuğun lisan gelişimi farklı olacaktır. **ÇOCUĞUN CİHAZ KULLANIYOR OLMASI ONUN HER SÖYLENENİ ANLADIĞI ANLAMINA GELMEZ.** İşitme cihazı sesi yükseltir ama konuşmayı anlama ve ayırdetmede çok fazla etkili olamaz. Özellikle ileri derecedeki işitme kayıplarında, konuşmayı anlama ve ayırdetme ile ilgili merkezlerin hasara uğraması nedeni ile, işitme cihazı işitmeyi sağlasa da anlaşma yönünden fazla etkili olmamaktadır. **İŞİTME CİHAZI HERZAMAN KURTARICI DEĞİLDİR.** Bu nedenle işitme engelli çocuklara yaklaşımımız, çocuğun işitme kaybının derecesine ve cihaz kullanıp kullanmadığına göre farklı olacaktır. Ayrıca dikkat edilmesi gerekli en önemli hususlardan biri de uygun akustik ortamın sağlanmasıdır. Sınıflar sesi yansıtmamalı, ses için yalıtkan olmalıdır. İşitme engelli çocuğun konuşma gelişimi için en ideal şartlar;

- 1- Çocuğun işitme kaybına göre işitme cihazının sağlanması,
- 2- En kısa sürede eğitime başlanması,
- 3- Uygun akustik ortamın sağlanmasıdır.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKLİ NOKTALAR ve YAKLAŞIMIN TEMEL PRENSİPLERİ

- * Konuşmalarınızı işitme engelli çocuk tarafından görülebilecek ortamda yapın. Bu en net, en doğru ve en iyi şekilde konuşan kişinin dudaklarının görüntüsüdür. Şayet, konuştuğunuzda çocuk dudaklarınızı görebilirse, daha iyi anlayabilir. Bir sigara, fazlaca sakal ve bıyığın çocuğun görüşünü kapattığını unutmayın. Işığın sizin dudaklarınızın üzerinde olmasına dikkat edin.

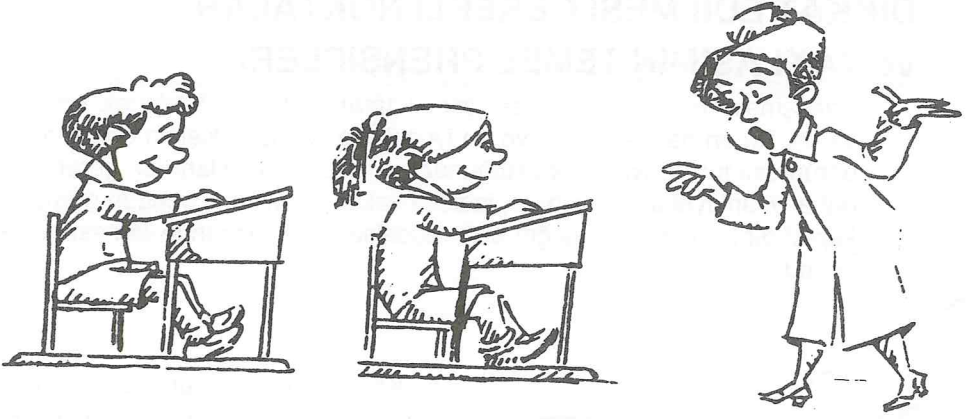
- * Konuşurken yüzünüzü çocuktan çevirmeyin, tahtaya yazı yazarken konuşmayın.

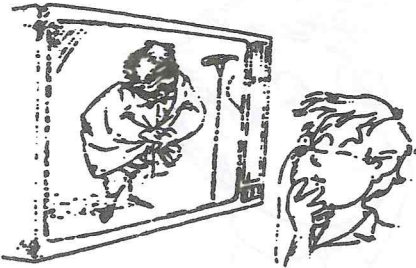
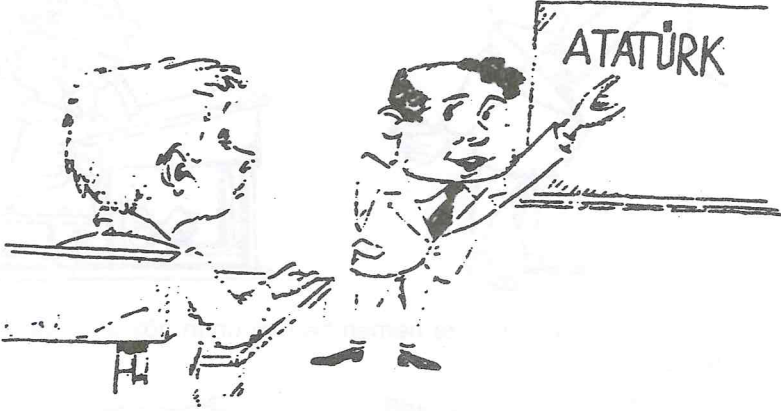
- * Konuşma sırasında yüzyüze hemen hemen onun göz seviyesinde olma-ya dikkat edin.

- * Sınıf konuşmalarını ve tartışmaları daima sınıfın ön tarafından idare edin.

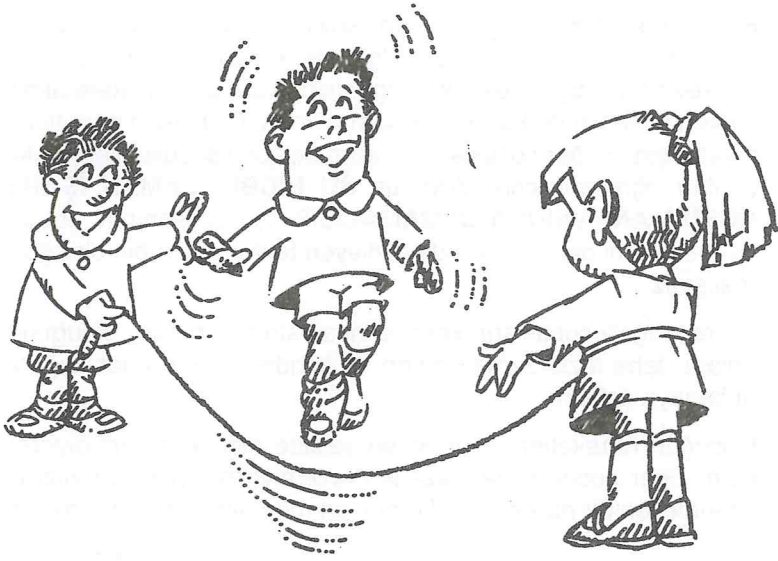
- * Konuştuğunuz zaman çocuğun sizi duyabildiğinden emin olun.

- * Normal konuşma düzeninizi değiştirmeyin. **ABARTILMIŞ DUDAK HAREKETLERİNDEN KAÇININ.**

- * Herhangi bir kafa, el, vücut hareketi çocuğun dikkatini dağıtacağından, konuşma sırasında bu hareketlerden kaçınin.
- * İşitme engelli çocuk da normal işiten çocuk gibi bir çocuktur ve diğer çocukların arasına, oyunlarına katılmak ister. Bu yüzden diğer çocuklara

işitme özürünü anlatmalı ve bu çocuğa karşı nasıl davranmaları gerektiğini söylemelisiniz.

* Tüm öğrencilerinizden işitme engelli çocukla konuşurken açık ve anlaşılır bir şekilde ve yüz-yüze konuşmalarını isteyin.

* Doğal ve açık ifadelerle konuşun, ses tonunuzu fazla yükseltmeyin.

* Fazla gürültülü ortamların çocuğu rahatsız edeceğini ve konuşmalarını ayırtetmede zorluk çekeceğini unutmayın

- * İşitme engelli çocuklara, sizi ve arkadaşlarını daha iyi görebilmek ve işitebilmek amacı ile oturdukları yeri değiştirebilme olanağı sağlayın.
- * Çocukla iletişim kurarken ona, dinlemesi ve düşünmesi için zaman tanıyın. Çocuğun ne söylediğini anlayıp anlamadığını araştırın, çocuğa bazı şeyler sorun ve size, doğru cevap verip vermediğine bakın.
- * Çocuk kelime düzeninde olmayan sesler kullanarak cevap verebilir. Çocuğun söylemeye çalıştığı kelimeyi doğru olarak tekrarlayın. Kelimeyi doğru söylerken çocuğun yüzünüzü görebildiğinden emin olun.
- * Çocuğun işitme kaybı ile lisan gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip olun.

- * Konuşurken bizi dinleyen kişiye, söylediğimiz şeyi daha iyi ifade edebilmek için vücudumuzun bazı bölgelerini kullanınız. Üzüntü, korku, şaşkınlık, sevinç ve diğer pekçok duygunuzu yüzünüzle gösterebilirsiniz. Konuşurken ellerinizi de kullanabilirsiniz (Örnek: Cisimlerin boyutlarını gösterebilmek için). Diğer çocuklara da işitme engelli çocukla iletişim kurması için bunları öğretebilirsiniz. **ANCAK BU HİÇBİR ZAMAN İŞARETLE KONUŞMA ANLAMINDA OLMAMALIDIR.** İşaret lisanının, çocuğun konuşma gelişimini olumsuz yönde etkileyen faktörlerden biri olduğunu unutmalısınız.
- * İşitme engelli çocukların kendilerini anlatma zorlukları olduğundan, sınıfta onlara daha fazla zaman ayırın ve kendisini ifade edebildiği farklı yolları anlamaya çalışın.
- * Çocuğun hareketleri istenmeyen şekilde olursa "hayır" diyerek onu ikaz edin. Eğer çocuk sözel cezadan anlamıyorsa, yüz ifadenizi değiştirerek istenmeyen bir hareket yaptığının farkında olmasına yardımcı olun.

* Sakin, sevecen ve tutarlı olmaya çalışın.

* İşitme engelli çocukların yaşlıları ile sosyal iletişim kurmalarında serbet oyun saatlerini değerlendirin.

- * Davranışsal iletişimden (yani, dokunma gibi durumlar) kaçının. **İŞİTME ENGELLİ ÇOCUĞUN İŞİTME KALINTISINI KULLANABİLMESİ İÇİN SÖZEL İLETİŞİM KURUN.**
- * Kitle iletişim araçlarını kullanacak dersler hazırlayın. Özellikle işitme engelli çocuğun eğitiminde yetersiz kalabileceklerini, yalnız başlarına sorunlarla başedemeyeceklerini ve çocuğa istedikleri düzeyde destek olamayacaklarını düşünürler. Bu düşünce öğretmenin diğer meslek grupları ile etkileşiminin ve işbirliğinin zorunlu olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; aile, hekim, odyolog, psikolog, psikolojik danışman, rehberlik uzmanları, özel eğitimciler ve terapistlerdir.
- * Özürlü çocukların kapasitelerini en iyi şekilde kullanabilmeleri için çocuğu pek çok yönü ile değerlendirin ve ona en uygun olan eğitim programlarını saptayın.
- * İşitme engelli çocukların kullandıkları işitme cihazlarının **ÖNEMİNİ, BAKIMINI, KAPASİTESİNİ ve NASIL KULLANILMASI GEREKTİĞİNİ ÖĞRETİN.**
- * İşitme engelli çocuğun müzik yeteneğini geliştirmeye ve program dışı grup faaliyetlere katılmaya teşvik edin.
- * İşitme engelli çocuğu, işiten çocuklarla ya da işitme engelli ya da her iki grupta mutlaka kaynaştırın.
- * Mümkünse öğretmenin sürekliliğini sağlayın ve değişimi engelleyin.
- * İşitme engelli çocuğun da normal çocuklar gibi aynı gereksinimlere, arzulara sahip olacağını unutmayın.

KAYNAKLAR

- 1- Abrams, F.I., nongenetic Hearing Loss. In Hearing Loss in Children. University Park Press. London, 1977, pp. 367-373.
- 2- Belgin, E., Etiological Research on Children with Sensori-Neural Hearing Loss in Turkey. Proceedings of the 1985 International Symposium on Hard of Hearing, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1986, pp. 119-123.
- 3- Fisher, C.G., Brooks, K., teacher's Stereotypes of Children Who Wear Hearing Aids. Lang. spec. Hear. Servicesin Schools. 12, 139-144 (1981)
- 4- Jaffe, F.B., Hearing Loss in Children. University Park Press, London, 1977, pp. 72-89.
- 5- Lass, N.J., et.al., Speech, Language and Hearing. J.B. Saunders Comp. London, 1982, pp. 156-179.

- 6- Mc.Cormick, B., Paediatric Audiology 0-5 Years. Taylor and Francis Ltd. London 1988. pp. 1-37.
- 7- Moore, B.J.C., An Introduction to the Psychology of Hearing. Third Ed. Academic Press, London 1989, pp. 15-83.
- 8- Northern, J. L., Downs, M.P., Hearing in Children. The Williams and Wilkins Comp. Baltimore 1974, pp. 245-273.
- 9- Vernon, M., Brawn, D.J., A Guide to Psychological Procedures in the Evaluation of Deaf and Hard of Hearing Children, J. Speech. Hear. Dis. 29, 415-423. (1964).
- 10- Webster, A., Elwood. J., The hearing impaired Child in the Ordinary School, London: Croom Helm. (1985).